

**ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВІННИЦЬКИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТИТУТ**

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ

Сертифікована на відповідність ДСТУ ISO 9001:2015 (ISO 9001:2015, IDT)

Кафедра туризму та готельно-ресторанної справи

ЗАТВЕРДЖЕНО
Постанова вченої ради
29.05.2023
протокол № 07, п. 8

ВВЕДЕНО В ДІЮ
Наказ від 29.05.2023 № 70

***ВИРОБНИЧА (ПЕРЕДДИПЛОМНА) ПРАКТИКА /
PRE-DIPLOMA PRACTICAL TRAINING***

РОБОЧА ПРОГРАМА

ступінь вищої освіти	«магістр» / «master»
галузь знань	24 «Сфера обслуговування» / «Services»
спеціальність	242 «Туризм і рекреація» / «Tourism and Recreation»
освітня програма	Міжнародний туристичний бізнес / International Tourism Business

Розробники: Чорна Наталія, доктор історичних наук, професор;
Онищук Наталя, кандидат економічних наук, доцент.

Гарант освітньої програми «Міжнародний туристичний бізнес» – Чорна Наталія, доктор історичних наук, професор.

Обговорено та схвалено на засіданні кафедри туризму та готельно-ресторанної справи 11.05.2023 р. пр. № 07; на засіданні вченої ради факультету торгівлі, маркетингу та сфери обслуговування 19.05.2023 р. пр. № 05.

Рецензенти: Кіжун Алла, кандидат географічних наук, доцент;
Колос Ігор, директор ТОВ «Туристичний оператор «Бомба-Тур»,
м. Вінниця.

Редактор: Фатєєва Т.

Комп'ютерна верстка: Тимощук М.

Підп. до друку 14.06.2023. Формат 60x84/16. Папір офсетний
Друк ксероксний. Ум. друк. арк. 1,10.
Обл.-вид. арк. 1,02. Тираж 2. Зам. № 272.

Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ ДТЕУ
21000, м. Вінниця, вул. Хмельницьке шосе, 25

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Навчальним планом підготовки здобувачів вищої освіти за освітньою програмою «Міжнародний туристичний бізнес» галузі знань 24 «Сфера обслуговування» спеціальності 242 «Туризм і рекреація» ступеню вищої освіти «магістр» передбачена виробнича (переддипломна) практика, обсяг якої становить 6 тижнів (270 год / 9 кредитів).

Виробнича (переддипломна) практика здобувачів вищої освіти є завершальним етапом підготовки фахівців у Вінницькому торговельно-економічному інституті ДТЕУ і має на меті поглиблення, узагальнення та вдосконалення теоретичних знань, набутих у ході вивчення обов'язкових освітніх компонент, професійного досвіду, а також набуття компетентностей, формування програмних результатів навчання, визначених освітньо-професійною програмою.

Основою регламентації практичної підготовки є Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти від 07.02.2023 № 35 <http://www.vtei.com.ua/doc/dtu/pol/41.pdf> (далі – Положення).

Під час проходження виробничої (переддипломної) практики здобувачі вищої освіти проводять наукові дослідження з проблем функціонування міжнародного туристичного ринку з метою набуття компетентностей інноваційного характеру, навичок науково-дослідної роботи у галузі.

Під час проходження виробничої (переддипломної) практики здобувачі вищої освіти здійснюють збір фактичних матеріалів для виконання кваліфікаційної роботи.

Проходження здобувачами вищої освіти виробничої (переддипломної) практики покликане сформуванню у них відповідні компетентності:

- *інтегральна*: Здатність розв'язувати складні задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері туризму і рекреації.

- *загальні*:

ЗК1. Здатність до організації, планування, прогнозування результатів діяльності.

ЗК2. Здатність вести професійну діяльність у міжнародному та вітчизняному середовищі.

ЗК4. Здатність розробляти проекти та управляти ними.

ЗК5. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

ЗК6. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК7. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

- *спеціальні (фахові)*:

СК2. Здатність планувати і виконувати наукові та/або прикладні дослідження у сфері туризму та рекреації.

СК3. Здатність до управління туристичним процесом у публічному секторі, в туристичній дестинації, туристичному підприємстві на різних ієрархічних рівнях.

СК4. Здатність організовувати діяльність та співпрацю суб'єктів регіонального, національного та міжнародного туристичних ринків на засадах сталого розвитку з урахуванням світового досвіду.

СК5. Здатність оперувати інструментами збору, обробки інформації, аналізувати та управляти туристичною інформацією.

СК6. Здатність до аналізу, прогнозування, планування бізнес-процесів та геопросторового планування у сфері туризму та рекреації.

СК7. Здатність розробляти та впроваджувати інновації в діяльності суб'єктів туристичного ринку.

СК8. *Здатність до просування туристичного продукту (дестинації) на міжнародний ринок.*

СК9. *Здатність до підприємницької діяльності на міжнародному туристичному ринку.*

Проходження здобувачами вищої освіти виробничої (переддипломної) практики забезпечить досягнення ними відповідних *програмних результатів навчання*:

РН3. Застосовувати сучасні цифрові технології, методи та інструменти дослідницької та інноваційної діяльності для розв'язання складних задач у сфері туризму та рекреації.

РН6. Аналізувати та оцінювати діяльність суб'єктів туристичного ринку, планувати результати їх стратегічного розвитку.

РН7. Організовувати співпрацю зі стейкхолдерами, формувати механізми взаємодії суб'єктів туристичного ринку з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності.

РН9. Розробляти та реалізовувати проекти у сфері туризму та рекреації на засадах економічної, соціальної і екологічної ефективності.

РН10. Приймати ефективні рішення у сфері туризму та рекреації щодо розв'язання широкого кола проблем, зокрема безпеки і якості туристичного обслуговування.

РН11. Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами усно і письмово для обговорення професійних проблем, презентації результатів досліджень та проектів у сфері туризму і рекреації.

РН12. Аналізувати, формулювати і реалізовувати національну та регіональну туристичну політику, вдосконалювати механізми управління туристичними дестинаціями на національному, регіональному та локальному рівнях.

2. БАЗИ ВИРОБНИЧОЇ (ПЕРЕДДИПЛОМНОЇ) ПРАКТИКИ

Для забезпечення практичної підготовки здобувачів вищої освіти ВТЕІ ДТЕУ встановлює різні форми співробітництва з організаціями, підприємствами, установами, що створює умови для реалізації здобувачами вищої освіти робочої програми практики.

Для здобувачів вищої освіти за освітньою програмою «Міжнародний туристичний бізнес» галузі знань 24 «Сфера обслуговування» спеціальності 242 «Туризм і рекреація» ступеню вищої освіти «магістр» базами практики можуть бути підприємства, організації, установи, розташовані на території України або за її межами, обласні (місцеві) управління (департаменти, відділи) з питань

розвитку туризму, що здійснюють різні види господарської діяльності у сфері міжнародного туристичного бізнесу, за умови забезпечення ними умов для виконання вимог, передбачених робочою програмою практики та Положенням.

Основні вимоги до баз практики:

- наявність структурних складових, що відповідають освітній програмі «Міжнародний туристичний бізнес» спеціальності 242 «Туризм і рекреація» ступеню вищої освіти «магістр», за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти;

- наявність кваліфікованого персоналу, який може забезпечити належне керівництво практикою здобувачів вищої освіти;

- можливість надання здобувачам вищої освіти на час практики робочих місць;

- обов'язкове забезпечення безпечних умов праці;

- можливість забезпечення здобувачів-практикантів необхідною робочою документацією,;

- можливість користування усією документацією, необхідною для виконання робочої програми практики;

- наявність сучасного спеціалізованого інформаційного та технологічного забезпечення;

- можливість (у разі потреби) забезпечення місця проживання здобувачів вищої освіти, які проходять практику.

Визначення баз практики для здобувачів вищої освіти за освітньою програмою «Міжнародний туристичний бізнес» спеціальності 242 «Туризм і рекреація» ступеню вищої освіти «магістр» здійснюється кафедрою туризму та готельно-ресторанної справи на основі прямих договорів із організаціями, підприємствами, установами тощо, незалежно від їх організаційно-правових форм, обласними (місцевими) управліннями (департаменти, відділи) з питань розвитку туризму.

Здобувачі вищої освіти можуть самостійно обирати бази практики за умови узгодження цього питання з кафедрою та наявності у підприємств, організацій, установ належним чином оформленого паспорта підприємства, організації, установи. Проходження практики в цьому випадку здійснюється на основі оформлення договору про проведення практики здобувачів вищої освіти ВТЕІ ДТЕУ.

3. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА КЕРІВНИЦТВО ВИРОБНИЧОЮ (ПЕРЕДДИПЛОМНОЮ) ПРАКТИКОЮ

Відповідальність за організацію та проведення виробничої (переддипломної) практики покладається на керівника від ВТЕІ ДТЕУ.

Загальну організацію практики та контроль за її проведенням здійснює завідувач практики (виробничої) та керівник практики від ВТЕІ ДТЕУ.

Навчально-методичне керівництво та виконання робочої програми практики здобувачами вищої освіти за освітньою програмою «Міжнародний туристичний бізнес» спеціальності 242 «Туризм і рекреація» ступеню вищої

освіти «магістр» забезпечує кафедра туризму та готельно-ресторанної справи під керівництвом декана факультету торгівлі, маркетингу та сфери обслуговування.

Обов'язки декана факультету, відповідального за організацію та проведення практики по факультету, завідувача практики, який організовує проходження практики здобувачами вищої освіти, завідувача кафедри, який забезпечує керівництво практикою здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних працівників-керівників практики від кафедри, безпосередніх керівників практики, призначених на базах практики, та здобувачів вищої освіти при проходженні практики визначені Положенням.

Порядок проведення практики за кордоном, її керівництво та підведення підсумків практичної підготовки здобувачів вищої освіти здійснюється на загальних засадах, визначених вимогами Положення, робочою програмою практики та чинними нормативними документами Міністерства освіти і науки України, які регламентують організацію практичної підготовки здобувачів вищої освіти у закладах вищої освіти.

4. ЗМІСТ ВИРОБНИЧОЇ (ПЕРЕДДИПЛОМНОЇ) ПРАКТИКИ

Проходження здобувачем вищої освіти виробничої (переддипломної) практики здійснюється згідно календарного плану, зафіксованого у щоденнику практики і затвердженого керівником практики від інституту.

Для виконання здобувачем вищої освіти програми практики на туристичних підприємствах/установах/організаціях (далі – підприємства) рекомендується дотримуватися строків, визначених у Таблиці 1, в обласних (місцевих) управліннях (департаментів, відділах) з питань розвитку туризму (далі – управління) – Таблиці 2.

Наведені календарні плани є орієнтовними. У конкретних умовах терміни виконання окремих етапів практики можуть змінюватися, залежно від специфіки туристичного підприємства/установи/організації/. Загальна кількість тижнів виконання тієї чи іншої частини практики є постійною і змінюється тільки в разі змін у робочих планах.

Таблиця 1 – Календарний план проходження виробничої (переддипломної) практики на підприємстві

№ пор.	Зміст роботи	Тижні проходження практики, год на тиждень					
		1	2	3	4	5	6
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Оформлення на практику, інструктаж з техніки безпеки, охорони праці, пожежної безпеки.	6					
2.	Ознайомлення з підприємством як суб'єктом господарської діяльності.	24					
2.1	Ознайомлення зі структурою підприємства.	6					

Продовження Таблиці 1

1	2	3	4	5	6	7	8
2.2	Ознайомлення зі специфікою роботи підприємства/структурних підрозділів, екскурсія підприємством.	6					
2.3	Ознайомлення з установчими документами підприємства.	6					
2.4	Ознайомлення з функціональними обов'язками керівників та працівників підприємства.	6					
3.	Аналіз діяльності підприємства як суб'єкта господарської діяльності у сфері туризму.		30	30	30	30	30
3.1	Дослідження управлінської діяльності.		30				
3.2	Дослідження операційної діяльності.			30			
3.3	Дослідження маркетингової діяльності.				30		
3.4	Дослідження проєктної діяльності.					30	
3.5	Дослідження інформаційного забезпечення діяльності.						30
4.	Оформлення щоденника.						
5.	Виконання індивідуального завдання за темою кваліфікаційної роботи.	15	15	15	15	15	15
Всього:		45	45	45	45	45	45

Зміст практики

Оформлення на практику, інструктаж з техніки безпеки, охорони праці, пожежної безпеки.

У перший день практики здобувач вищої освіти прибуває на підприємство, ознайомлюється з правилами внутрішнього розпорядку та власним графіком проходження практики.

Здобувач вищої освіти проходить інструктаж з техніки безпеки, охорони праці, пожежної безпеки.

Наказом по підприємству здобувачеві вищої освіти призначається керівник практики.

Ознайомлення з підприємством як суб'єктом господарської діяльності.

Ознайомлення зі структурою підприємства. Необхідно ознайомитися з типом та статусом підприємства (дата створення, юридична адреса, форма власності, організаційно-правова форма, основні цілі та стратегія діяльності) та проаналізувати їх, оцінити місце розташування підприємства, з точки зору характеру його діяльності, зручності для клієнтів та партнерів тощо.

Ознайомлення зі специфікою роботи підприємства/структурних підрозділів, екскурсія підприємством. Необхідно ознайомитися з основними напрямками діяльності підприємства/структурних підрозділів.

Ознайомлення з установчими документами підприємства. Необхідно ознайомитися зі Статутом/Положенням підприємства, іншою установчою документацією, проаналізувати їх.

Ознайомлення з функціональними обов'язками керівників та працівників підприємства. Необхідно ознайомитися зі штатним розписом підприємства, посадовими інструкціями керівників та працівників, проаналізувати їх.

Аналіз діяльності підприємства як суб'єкта господарської діяльності у сфері туризму.

Дослідження управлінської діяльності.

Вивчення організаційної структури управління. Необхідно розглянути організаційну структуру управління підприємством.

Вивчення методів управління. Необхідно розглянути основні методи, які використовуються на підприємстві для провадження управлінської діяльності.

Вивчення процесу реалізації основних функцій менеджменту. Необхідно розглянути, яким чином на підприємстві реалізуються функції планування, організації, мотивації та контролю;

Вивчення процесу управління за основними напрямками. Необхідно розглянути:

кадровий менеджмент – прийом на роботу з обліком професійних і психологічних характеристик претендентів, стажування, підвищення кваліфікації, звільнення;

організаційний – організація всієї управлінської діяльності підприємства;

фінансовий менеджмент – відстеження грошових потоків та ухвалення стосовно них раціональних рішень;

стратегічний менеджмент – розроблення стратегії діяльності підприємства;

комунікаційний менеджмент – налагодження вертикальних та горизонтальних зв'язків на підприємстві, зв'язків із зовнішнім середовищем.

З огляду на специфіку підприємства, доцільним може бути вивчення процесу управління (також) за іншими напрямками.

Дослідження операційної діяльності.

Аналіз виконання підприємством виробничої програми. Необхідно: проаналізувати обсяг реалізованих туристичних послуг у натуральних і вартісних показниках (у динаміці); дослідити структуру реалізованих туристичних послуг (у динаміці); розглянути структуру туристичного продукту по окремим сегментам ринку; вивчити зміну обсягу наданих послуг по місяцях року, сезонність коливань попиту (у динаміці); з'ясувати вплив основних факторів на зміну обсягів реалізованих послуг.

Аналіз трудових ресурсів підприємства та заробітної плати. Необхідно: дослідити кількісний та якісний склад працівників в цілому і по підрозділах окремо (у динаміці), показники плинності та стабільності кадрового складу; дати оцінку ефективності використання робочого часу працівників і визначити чинники, що впливають на неї; дослідити форми та системи оплати праці, що застосовуються щодо різних категорій працівників, тарифну сітку з системою посадових окладів і тарифних ставок; визначити динаміку фонду оплати праці в цілому і його окремих складових частин (фонд основної, додаткової заробітної плати, інші заохочувальні виплати); узагальнити основні види і розміри

компенсуючих і стимулюючих надбавок і доплат, джерела їх відшкодування; вивчити діючу систему преміювання; з'ясувати джерела формування фонду оплати праці; визначити вплив на продуктивність праці основних факторів.

Аналіз доходів підприємства. Необхідно проаналізувати структуру доходів по джерелах формування, розрахувати вплив основних факторів на формування доходів від основної діяльності та від надання додаткових послуг, проаналізувати порядок розподілу доходів.

Аналіз витрат підприємства. Необхідно проаналізувати структуру собівартості основних і додаткових послуг, вивчити вплив основних факторів на витрати (обсяг та асортимент наданих послуг, ін.), проаналізувати вплив зміни величини витрат на зміну величини прибутку, розрахувати ефективність витрат у звітному періоді та їх динаміку.

Аналіз прибутку підприємства. Необхідно проаналізувати динаміку та механізм формування балансового та чистого прибутку, маржі, показників рентабельності, оцінити вплив факторів на прибуток від господарської діяльності, проаналізувати алгоритм розрахунку прибутку, що оподатковується, і чистого прибутку, визначити динаміку загальної суми та структури чистого прибутку підприємства за напрямками його розподілу.

Аналіз фінансових ресурсів підприємства. Необхідно проаналізувати стан та структуру майна в динаміці, з'ясувати чинники, що впливали на нього, проаналізувати загальний обсяг оборотних коштів, їх структуру та джерела формування, оцінити платоспроможність і фінансову стійкість, проаналізувати алгоритм розрахунку податкових платежів, проаналізувати динаміку та структуру податкових платежів; оцінити вплив податкових платежів на суму чистого прибутку підприємства; проаналізувати вплив коливання валютних курсів та результати господарської діяльності.

Аналіз цін підприємства на туристичні послуги. Необхідно: вивчити ціни на туристичні послуги та дослідити їх динаміку в національній та іноземній валюті; вивчити фактори, що впливають на ціни на туристичні послуги; проаналізувати політику щодо знижок на туристичні послуги; вивчити вплив цінового фактора на результати господарської діяльності.

Дослідження маркетингової діяльності.

Аналіз маркетингових досліджень підприємства та практики їх проведення. Необхідно з'ясувати, які види та напрями маркетингових досліджень практикуються на підприємстві; провести дослідження ринку (стану та тенденцій розвитку, чинників, які на нього впливають); проаналізувати споживачів туристичних послуг підприємства та його конкурентів, вивчити внутрішнє маркетингове середовище підприємства.

Аналіз сегментації ринку. Необхідно дослідити потенційних споживачів туристичних послуг, розподілити їх на групи з урахуванням специфіки потреб, специфічних ознак та поведінки.

Аналіз формування маркетингової стратегії. Необхідно ознайомитися з процесом формування маркетингової стратегії та її змістом.

Аналіз маркетингової продуктової політики. Необхідно вивчити асортимент туристичних послуг, у випадку, якщо підприємство займається операторською діяльністю – методику їх розроблення, управління життєвим їх циклом та оптимізації їх змісту.

Аналіз маркетингової цінової політики. Необхідно вивчити фактори, які впливають на ціну туристичних послуг, процес та методику визначення ціни, а також динаміку цін (по можливості – упродовж 3-х крайніх років).

Аналіз маркетингової політики розповсюдження. Необхідно вивчити заходи, які реалізуються задля ефективного планування, організації, регулювання та контролю надходження туристичних послуг до їх споживачів з метою задоволення їх потреб і отримання прибутку.

Аналіз комунікаційної політики. Необхідно вивчити застосовувані засоби та інструменти просування туристичних послуг, в т. ч. в середовищі Інтернет.

Аналіз контролю маркетингової діяльності. Необхідно з'ясувати як часто і яким чином проводиться маркетинговий аудит, а також якими виявилися результати крайніх перевірок.

Дослідження проєктної діяльності.

Аналіз основних напрямів проєктної діяльності підприємства. Необхідно з'ясувати, досвід створення проєктів за якими напрямками має підприємство.

Аналіз практики підприємства щодо управління проєктами. Необхідно з'ясувати, яким чином підприємство приймає рішення про необхідність реалізації проєкту, яким чином підбираються ресурсне та кадрове забезпечення проєкту, якими є основні принципи роботи над ним; дослідити, яким чином обираються методи та прийоми управління проєктом; проаналізувати на конкретному прикладі життєвий цикл проєкту; ознайомитися з практикою прийняття попереднього інвестиційного рішення та плану проєкту, оцінки ефективності проєкту та обґрунтування доцільності його реалізації.

Аналіз функціональних особливостей управління проєктами. Необхідно проаналізувати, яким чином на підприємстві реалізуються такі складові управління проєктами, як планування, організація, мотивація та контроль; ознайомитися з алгоритмом розрахунку бюджету проєкту, технікою формування команди проєкту; з'ясувати, яким чином здійснюється контроль над виконанням проєкту.

Аналіз методики управління проєктами. Необхідно ознайомитися з досвідом підприємства щодо планування та затвердження проєктів, формування організаційної структури та команди проєкту, реалізації проєкту.

Дослідження інформаційного забезпечення діяльності.

Аналіз спеціального програмного забезпечення, яке використовується для автоматизації роботи та управління нею. Необхідно ознайомитися з програмним забезпеченням, яке використовується для управління підприємством та його діяльністю.

Аналіз інформаційних систем та технологій, які застосовуються для формування туристичного продукту та його реалізації. Необхідно ознайомитися з інформаційними системами та технологіями, які використовуються для формування туристичного продукту (в т. ч. бронювання та резервування готельних, транспортних та інших послуг) та його реалізації.

Аналіз інформаційного забезпечення, яке використовується для просування туристичного продукту та інших робіт у середовищі Інтернет. Необхідно ознайомитися з офіційним сайтом, сторінками в соціальних мережах; Інтернет-маркетингом та SMM.

Аналіз захисту інформаційного забезпечення. Необхідно ознайомитися зі встановленою практикою фізичного захисту інформаційних систем, забезпечення безпеки та захисту мережі, захисту від фізичного втручання та збою комп'ютерної техніки, діловою етикою використання інформаційних систем.

Оформлення щоденника.

Упродовж періоду проходження практики здобувачі вищої освіти повинні кожного дня робити записи у щоденнику практики, відповідно до календарного плану проходження практики та визначених завдань. По завершенню практики у щоденнику має залишити свій відгук керівник практики від підприємства, у якому має відобразити оцінку здобувачеві вищої освіти за пройдену ним практику.

Виконання індивідуального завдання за темою кваліфікаційної роботи.

Упродовж періоду проходження практики здобувачі вищої освіти повинні працювати над виконанням індивідуального завдання (у рамках другого розділу кваліфікаційної роботи).

Таблиця 2 – Календарний план проходження виробничої (переддипломної) практики в обласних (місцевих) управліннях (департаментах, відділах) з питань розвитку туризму

№ пор.	Зміст роботи	Тижні проходження практики, год на тиждень					
		1	2	3	4	5	6
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>
1.	Оформлення на практику, інструктаж з техніки безпеки, охорони праці, пожежної безпеки.	6					
2.	Ознайомлення з управлінням як органом виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері туризму.	24					
2.1	Ознайомлення зі структурою управління.	6					
2.2	Ознайомлення зі специфікою роботи управління/структурних підрозділів, екскурсія управлінням.	6					
2.3	Ознайомлення з установчими документами управління.	6					
2.4	Ознайомлення з функціональними обов'язками керівників та працівників управління.	6					

Продовження Таблиці 2

1	2	3	4	5	6	7	8
3.	Аналіз управління як органу виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері туризму.		30	30	30		
3.1	Дослідження управлінської діяльності.		30				
3.2	Дослідження проєктної діяльності.			30			
3.3	Дослідження інформаційного забезпечення діяльності.				30		
4.	Дослідження програм розвитку туризму в області/місті та інших програмних документів у сфері туризму.					15	
5.	Дослідження інвестиційного забезпечення розвитку туризму в області/місті.					15	
6.	Дослідження міжнародного співробітництва міста/області у сфері туризму.						15
7.	Дослідження потенціалу для розвитку туризму в області/місті та можливостей його накопичення.						15
8.	Оформлення щоденника.						
9.	Виконання індивідуального завдання за темою кваліфікаційної роботи.	15	15	15	15	15	15
Всього:		45	45	45	45	45	45

Зміст практики

Оформлення на практику, інструктаж з техніки безпеки, охорони праці, пожежної безпеки.

У перший день практики здобувач вищої освіти прибуває в управління, ознайомлюється з правилами внутрішнього розпорядку та власним графіком проходження практики.

Здобувач вищої освіти проходить інструктаж з техніки безпеки, охорони праці, пожежної безпеки.

Наказом по управлінню здобувачеві вищої освіти призначається керівник практики.

Ознайомлення з управлінням як органом виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері туризму.

Ознайомлення зі структурою управління. Необхідно ознайомитися з датою створення, юридичною адресою, сферою діяльності, основними цілями та виконуваними функціями, організаційною структурою (схема структури та зв'язки між підрозділами управління, функціональні зв'язки з іншими регіональними органами управління).

Ознайомлення зі специфікою роботи управління/структурних підрозділів, екскурсія підприємством. Необхідно ознайомитися з основними напрямками діяльності управління/структурних підрозділів.

Ознайомлення з установчими документами управління. Необхідно ознайомитися з Положенням управління, проаналізувати його.

Ознайомлення з функціональними обов'язками керівників та працівників підприємства. Необхідно ознайомитися зі штатним розписом управління, посадовими інструкціями керівників та працівників, проаналізувати їх.

Аналіз управління як органу виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері туризму.

Дослідження управлінської діяльності.

Вивчення організаційної структури управління управлінням. Необхідно розглянути організаційну структуру управління управлінням.

Вивчення методів управління. Необхідно розглянути основні методи, які використовуються в управлінні для провадження управлінської діяльності.

Вивчення процесу реалізації основних функцій менеджменту. Необхідно розглянути, яким чином в управлінні реалізуються функції планування, організації, мотивації та контролю;

Вивчення процесу управління за основними напрямками. Необхідно розглянути:

кадровий менеджмент – прийом на роботу з обліком професійних і психологічних характеристик претендентів, стажування, підвищення кваліфікації, звільнення;

організаційний – організація всієї управлінської діяльності управління;

фінансовий менеджмент – відстеження грошових потоків та ухвалення стосовно них раціональних рішень;

стратегічний менеджмент – розроблення стратегії діяльності управління;

комунікаційний менеджмент – налагодження вертикальних та горизонтальних зв'язків в управлінні, зв'язків із зовнішнім середовищем.

З огляду на специфіку управління, доцільним може бути вивчення процесу управління (також) за іншими напрямками.

Дослідження проектної діяльності.

Аналіз основних напрямів проектної діяльності управління. Необхідно з'ясувати, досвід створення проектів за якими напрямками має управління.

Аналіз практики управління щодо управління проектами. Необхідно з'ясувати, яким чином управління приймає рішення про необхідність реалізації проекту, яким чином підбираються ресурсне та кадрове забезпечення проекту, якими є основні принципи роботи над ним; дослідити, яким чином обираються методи та прийоми управління проектом; проаналізувати на конкретному прикладі життєвий цикл проекту; ознайомитися з практикою прийняття попереднього інвестиційного рішення та плану проекту, оцінки ефективності проекту та обґрунтування доцільності його реалізації.

Аналіз функціональних особливостей управління проектами. Необхідно проаналізувати, яким чином в управлінні реалізуються такі складові управління проектами, як планування, організація, мотивація та контроль; ознайомитися з алгоритмом розрахунку бюджету проекту, технікою формування команди проекту; з'ясувати, яким чином здійснюється контроль над виконанням проекту.

Аналіз методики управління проєктами. Необхідно ознайомитися з досвідом управління щодо планування та затвердження проєктів, формування організаційної структури та команди проєкту, реалізації проєкту.

Дослідження інформаційного забезпечення діяльності.

Аналіз спеціального програмного забезпечення, яке використовується для автоматизації роботи та управління нею. Необхідно ознайомитися з програмним забезпеченням, яке використовується для управління управлінням та його діяльністю.

Аналіз інформаційного забезпечення, яке використовується управлінням для просування власної діяльності та туризму регіону в середовищі Інтернет. Необхідно ознайомитися з офіційним сайтом управління та його сторінками в соціальних мережах, а також просуванням власної діяльності та туризму регіону в середовищі Інтернет;

Аналіз захисту інформаційного забезпечення. Необхідно ознайомитися зі встановленою в управлінні практикою фізичного захисту інформаційних систем, забезпечення безпеки та захисту мережі, захисту від фізичного втручання та збою комп'ютерної техніки, діловою етикою використання інформаційних систем.

Дослідження програм розвитку туризму в області/місті та інших програмних документів у сфері туризму. Необхідно ознайомитися з обласними/міськими програмами розвитку туризму, програмами розбудови та розвитку туристичної інфраструктури, програмами сприяння розвитку малого та середнього підприємництва у туристичній галузі, програмами сприяння зайнятості населення у туристичній галузі, програмами формування туристичного іміджу області/міста, програмами розвитку місцевих рекреаційно-курортних комплексів, програмами раціонального використання природоохоронних території та заповідників, джерелами їх фінансування.

Дослідження інвестиційного забезпечення розвитку туризму в області/місті. Необхідно ознайомитися з загальним обсягом та структурою інвестиційних ресурсів області/міста, структурою капітальних інвестицій за джерелами фінансування, потребою в інвестиційних коштах та інвестиційними пропозиціями, включаючи іноземні, проаналізувати їх динаміку, ефективність інвестиційних вкладень, включаючи іноземні інвестиції, діяльність управління щодо поживлення інвестиційних потоків, запровадження новітніх технологій, їх вартість та ефективність, кількість та галузеву структуру підприємств з іноземними інвестиціями, фактори, які впливають на їх формування та розвиток.

Дослідження міжнародного співробітництва міста/області у сфері туризму. Необхідно ознайомитися з формами співробітництва з іноземними партнерами, сферами співпраці, економічним впливом на основні показники розвитку області/міста/окремих підприємств, обсягами та динамікою торговельних операцій між партнерами (у динаміці за три крайні роки), отриманим передовим досвідом, інформацією, технологіями; проаналізувати співробітництво з міжнародними організаціями та професійними спілками,

асоціаціями з метою обміну досвідом, участь у міжнародних програмах, проектах; розглянути сформовані практики вивчення та аналізу досвіду роботи іноземних управлінь з розбудови туристичної сфери.

Дослідження потенціалу для розвитку туризму в області/місті та можливостей його накопичення. Необхідно ознайомитися з наявними туристичними ресурсами та туристичною інфраструктурою, нормативно-правовими актами, якими регулюється туристична галузь, показниками соціально-економічного розвитку населення (рівень доходу, життя, освіти населення, чисельність та структура населення).

Оформлення щоденника.

Упродовж періоду проходження практики здобувачі вищої освіти повинні кожного дня робити записи у щоденнику практики, відповідно до календарного плану проходження практики та визначених завдань. По завершенню практики у щоденнику має залишити свій відгук керівник практики від підприємства, у якому має відобразити оцінку здобувачеві вищої освіти за пройдену ним практику.

Виконання індивідуального завдання за темою кваліфікаційної роботи.

Упродовж періоду проходження практики здобувачі вищої освіти повинні працювати над виконанням індивідуального завдання (у рамках другого розділу кваліфікаційної роботи).

5. ПОРЯДОК ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ВИРОБНИЧОЇ (ПЕРЕДДИПЛОМНОЇ) ПРАКТИКИ

Після закінчення терміну виробничої (переддипломної) практики здобувачі вищої освіти звітують про виконання програми практики та індивідуального завдання.

Формою звітності здобувача вищої освіти за результатами проходження практики є складання заліку за наявності відповідним чином оформленого щоденника, підписаного з відгуком і оцінкою роботи здобувача вищої освіти під час виконання програми практики безпосереднім керівником від бази практики.

При складанні заліку за результатами проходження практики здобувач вищої освіти зобов'язаний досконало володіти інформацією про виконання всіх розділів робочої програми практики та індивідуального завдання, робити висновки та пропозиції тощо.

Залік з практики складається здобувачем вищої освіти за наявності позитивного висновку керівника практики від бази практики.

Викладач-керівник практики приймає залік у здобувача вищої освіти відповідно до діючої у ВТЕІ ДТЕУ системи оцінювання знань здобувачів вищої освіти (Таблиця 3), на базах практики протягом останніх 3-х днів, або не пізніше 3-го робочого дня після завершення практики за графіком деканату, який розміщений на сайті ВТЕІ ДТЕУ.

Таблиця 3 – Критерії оцінювання проходження здобувачами вищої освіти виробничої (переддипломної) практики

Рівні компетентності	За шкалою ДТЕУ	Критерії оцінювання
Високий (дослідницький)	90-100	Здобувач вищої освіти повністю виконав програму практики; логічно мислить і буде відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання для аналізу практичного матеріалу; відгук керівника практики від підприємства/управління – бази практики відмінний; щоденник практики оформлений належним чином; індивідуальне завдання виконане у повному обсязі та згідно вимог.
Достатній (частково-пошуковий)	82-89	Здобувач вищої освіти аргументовано викладає матеріал; має практичні навички; виконав програму практики, але мають місце незначні зауваження; відгук керівника практики від підприємства/управління – бази практики позитивний; щоденник практики оформлений належним чином; індивідуальне завдання виконане у повному обсязі та згідно вимог.
	75-81	Здобувач вищої освіти виконав програму практики; демонструє всебічні систематичні і глибокі знання матеріалу; вміє використовувати на практиці здобуті знання та вміння; має позитивну характеристику від керівника практики від підприємства/управління – бази практики; щоденник практики оформлений згідно вимог; індивідуальне завдання виконане у повному обсязі та згідно вимог.
Елементарний (репродуктивний)	69-74	Здобувач вищої освіти виконав програму практики, володіє базовими знаннями та спеціальним термінологічним інструментарієм, має окремі, дещо несистематизовані навички оцінки діяльності підприємства/управління; відгук керівника практики від підприємства/управління – бази практики містить зауваження; щоденник практики оформлений з окремими недоліками; індивідуальне завдання виконане у повному обсязі, але з деяким порушенням існуючих вимог.
	60-68	Здобувач вищої освіти виконав програму практики; володіє окремими базовими знаннями та спеціальним термінологічним інструментарієм; має дещо несистематизовані навички оцінки діяльності підприємства/управління; відгук керівника практики від підприємства/управління – бази практики містить зауваження; щоденник практики оформлений з деякими недоліками; індивідуальне завдання виконане не в повному обсязі та з порушенням існуючих вимог.
Низький (фрагментарний)	35-59	Здобувач вищої освіти частково виконав програму практики; володіє поверховими та неглибокими знаннями, лише окремими категоріями понятійного матеріалу, одним чи двома методами оцінки діяльності підприємства/управління; відгук керівника практики від підприємства/управління – бази практики містить зауваження; щоденник практики оформлений зі значними недоліками; індивідуальне завдання не виконане.
	1-34	Здобувач вищої освіти не виконав програму практики; володіє поверховими знаннями; знає небагато базових категорій; не володіє методами оцінки діяльності підприємства/управління; відгук керівника практики від підприємства/управління – бази практики містить зауваження; щоденник практики оформлений з порушенням існуючих вимог; індивідуальне завдання не виконане.

Здобувач вищої освіти, який не виконав програму практики або не встиг скласти залік у визначені терміни без поважних причин, відраховується з ВТЕІ ДТЕУ.

Якщо програма практики не виконана здобувачем вищої освіти з поважної причини, то йому надається можливість пройти практику повторно за індивідуальним графіком з дозволу директора за поданням декана факультету.

Здобувач вищої освіти, який повторно отримав незадовільну оцінку з практики, відраховується з ВТЕІ ДТЕУ.

Результат заліку з практики заноситься у відомість підсумкового контролю знань та до залікової книжки здобувача вищої освіти за підписом науково-педагогічного працівника-керівника практики.

Підсумки проходження практики здобувачами вищої освіти обговорюються на засіданнях кафедр, вчених радах.

6. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основні

1. Алексєєнко Л. М., Божук Т. І., Брич В. Я. та ін. *Організація туризму: підручн. Тернопіль: ТНЕУ, 2017. 448 с.*
2. Балашова Р. І. *Організація діяльності туристичного підприємства: навч. посіб. Київ: Центр навч. літератури 2019. 184 с.*
3. Гаркавенко С. С. *Маркетинг: підручник для студ. екон. спец. вищ. навч. закл. 8-е вид., допов. Київ: Лібра, 2018. 720 с.*
4. Гончаров С. М., Кушнір Н. Б. *Практикум з маркетингу : навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2018. 208 с.*
5. Горіна Г. О. *Ринок туристичних послуг: навч. посіб. Львів: Магнолія. 2021. 180 с.*
6. Жарська І. О. *Практикум з маркетингу: теоретичні основи, тести, завдання, кейсові справи : навч. посіб. Одеса: Атлант ВОІ СОІУ, 2019. 284 с.*
7. Іванілов О. С. *Економіка підприємства : підручн. 2-ге вид. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 728 с.*
8. Летуновська Н. Є., Люльов О. В. *Маркетингу у туризмі : підручник. Суми : Сумський державний університет, 2020. 270 с.*
9. Мальська М. П., Бордун О. Ю. *Організація та планування діяльності туристичних підприємств: підручн. Київ: Центр навчальн. літер., 2019. 248 с.*
10. Мальська М. П., Мандюк Н. Л. *Основи маркетингу в туризмі : підручн. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 336 с. Режим доступу: http://10.0.2.150/docs/CUL/Osnovy_marketyngu_v_turyzmi_Malska_2016.pdf*
11. Мальська М. П., Рутинський М. Й., Білоус С. В., Мандюк Н. Л. *Економіка туризму: теорія та практика: підручн. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 544 с.*
12. Мандзюк Н. Л., Манько А. М. *Менеджмент у туризмі : навч. посіб. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2022. 198 с.*
13. *Менеджмент з туризму: конспект лекцій / укладач О. В. Поступна. Харків: НУЦЗУ, 2020. 235 с.*
14. *Менеджмент і маркетинг туризму: навч. посіб. / Т. М. Афонченкова, О. В. Булюк, Б. П. Масенко та ін. ; за заг. ред. О. Є. Лугініна. Київ : Ліра-К, 2012. 364 с.*
15. *Менеджмент туристичної індустрії: підручн. у 3-х ч. / Руденко В. П., Вацеба В. Я., Підгірна В. Н., Цепенда М. В. та ін. Чернівці: ЧНУ імені Ю. Федьковича, 2019. 440 с.*
16. Морозова О., Грановська В., Крикунова В. *Економіка туризму : навч. посіб. Одеса : Олді+, 2021. 316 с.*
17. Панченко Ю. В., Лугінін О. Є., Фомішин С. В. *Менеджмент внутрішнього і міжнародного туризму : навч. посіб. Херсон : Олді-плюс, 2017. 342 с.*
18. Перерва П. Г., Матросова В. О., Проскурня О. М., Кобелева Т. О., Косенко А. В. та інші. *Економіка, менеджмент, маркетинг туризму та гостинності: навч. посіб.; Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». Харків, 2020. 893 с.*

19. Поступна О. В. Менеджмент з туризму : конспект лекцій. Харків : НУЦЗУ, 2020. 235 с.

20. Світлична В. Ю., Александрова С. А. Економіка туризму : підручн. Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2022. 167 с.

21. Стамат В. М. Основи менеджменту та маркетингу в туризмі : конспект лекцій. Миколаїв, 2021. 202 с. URL :

<http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/10586/1/osnovi-menedzhmentu-ta-marketingu-v-turizmi-mb-242.pdf>

Додаткові

1. Баєв В. В. Основи туроперейтингу: навч. посібн. Київ: ДП «ВД «Персонал», 2018. 156 с.

2. Брич В. Я. Туроперейтинг: підручн. Тернопіль: Економічна думка, 2017. 440 с.

3. Галасюк С. С., Нездоймінов С. Г. Організація туристичних подорожей та екскурсійної діяльності: навч. посіб. Київ: Центр навч. літератури, 2019. 178 с.

4. Кифяк В. Ф. Організація туризму: навч. посіб. Чернівці: Книги-XXI, 2008. 344 с.

5. Кулешова Н. В., Полякова О. Ю. Маркетингова стратегія туристичного підприємства: моделі формування та оцінювання: монографія. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. 220 с.

6. Михайліченко Г. І. Туроперейтинг: навч. посіб. Київ: КНТЕУ, 2018. 304 с.

7. Федорченко В. К., Мініч І. М. Організація туризму в Україні: регіональні аспекти: навч. посіб. Київ: Ліра-К, 2021. 338 с.

8. Шульгіна Л. М. Маркетинг підприємств туристичного бізнесу : монографія. Київ : КНТЕУ, 2018. 596 с.